

Otkrivanje grčkog

Verovatno znate da je grčki jedan od najstarijih živih jezika na svetu. On predstavlja sopstvenu, jedinstvenu granu indoevropskih jezika. Grčki jezik je dao temelje evropskoj civilizaciji – filozofiji, demokratiji, medicini i hrišćanstvu. Za nas koji govorimo srpski, grčki je posebno blizak jer je naš jezik, kroz vekove duhovne i kulturne povezanosti, upio hiljade grčkih reči.

Iako grčki koristi sopstveni alfabet, videćete da vam je struktura jezika često intuitivno jasna. Grčki, baš kao i srpski, ima padeže i slobodniji red reči u rečenici, što će vam učenje učiniti lakšim nego onima koji govore jezike bez padeža. Danas je grčki zvanični jezik u Grčkoj i na Kipru, a grčka dijaspora ga održava živim širom sveta.

Već znate ponešto grčkog!

Grci su veoma ponosni na svoju istoriju, ali su u savremeni govor prihvatili globalne termine kao što su **οκεί** (okei), **κομπιούτερ** (kompjuter) ili **ίντερνερ** (internet). Ipak, ono što je fascinantno jeste koliko izvornih grčkih reči vi već koristite svaki dan. Razmotrite sledeće reči koje su u grčkom skoro identične kao u srpskom:

αλφάβητο (al-fa-vi-to) – *alfabet / azbuka*
βιβλίο (vi-vli-o) – *knjiga* (koren reči *biblioteka*)
πρόγραμμα (pro-gra-ma) – *program*
σύστημα (si-sti-ma) – *sistem*
μέθοδος (me-tho-dos) – *metoda*
ιδέα (i-de-a) – *ideja*
μουσική (mu-si-ki) – *muzika*

Kada uđete u grčku tavernu, mnogi nazivi jela su vam već poznati jer su postali deo naše tradicije ili su globalno popularni:

γύρος (gi-ros) – *giros*
σουβλάκι (su-vla-ki) – *ražnjići*
μουσακάς (mu-sa-kas) – *musaka*
χωριάτικη (ho-ri-a-ti-ki) – *grčka salata* (doslovno: *seoska*)
φέτα (fe-ta) – *sir fetta*
φραπέ (fra-pe) – *ledena kafa*
ούζο (u-zo) – *uzo*, grčko alkoholno piće

Možda ste čuli i ove izraze koji nose poseban duh Grčke:

αγάπη (a-ga-pi): Reč za *ljubav*.
έλα! (e-la): Doslovno znači „dođi“, ali se koristi kao „hajde!“, „ma daj!“ ili čak kad se javljate na telefon.
παιδί (pe-di): Ovo znači *dete*. Od ove reči potiče „pedijatar“.
μπράβο! (bra-vo): Isto kao i kod nas, koristi se za pohvalu.
γεια σας! (ja sas): Univerzalni pozdrav koji znači *i zdravo i doviđenja*.
συγγνώμη (si-gno-mi): Ova reč znači *izvinite*.

Srodne reči

Srodne reči su one koje zvuče slično u različitim jezicima jer imaju isto poreklo. Između grčkog i srpskog postoji ogromna baza ovakvih reči, naročito u nauci i veri:

αεροδρόμιο (a-e-ro-dro-mi-o) – *aerodrom*
προσοχή (pro-so-hi) – *pažnja/oprez*
τηλέφωνο (ti-le-fo-no) – *telefon*
ιστορία (i-sto-ri-a) – *istorija*
πρόβλημα (pro-vli-ma) – *problem*

Pročitajte ovu kratku priču i videćete koliko već razumete, čak i pre nego što naučite sva slova:

Na ulici u Atini susreo je *čoveka* (άνθρωπος) (an-thro-pos) koji mu je preporučio da pročita neku *knjigu* (βιβλίο) (vi-vli-o) iz lokalne *biblioteke* (βιβλιοθήκη) (vi-vli-o-thi-ki). Tamo je pronašao spis o *filozofiji* (φιλοσοφία) (fi-lo-so-fi-a) antičkih mislilaca, uz *muziku* (μουσική) (mu-si-ki) koja je pratila čitanje. Ovaj *άνθρωπος* mu je objasnio da je Atina rodno mesto *demokratije* (δημοκρατία) (di-mo-kra-ti-a), gde svaki građanin ima pravo glasa.

Zvučati grčki: osnove

Grčki jezik je melodičan i bogat glasovima koji su nama često bliski, ali zahtevaju malo vežbe da bi zvučali potpuno prirodno. U ovoj knjizi, izgovor grčkih reči ćete nalaziti u zagradama odmah pored reči na grčkom pismu.

Slogove razdvajamo crticom, a naglašeni slog, odnosno deo reči gde stavljate naglasak, ispisan je **podebljanim slovima**. U samom grčkom pismu, naglasak je uvek obeležen malom crticom iznad vokala (npr. α -> **ά**), što nam znatno olakšava čitanje.

Αλφάβητο (alfabet)

Grčki **Αλφάβητο** (al-fa-vi-to) sastoji se od 24 slova. Za razliku od nekih drugih evropskih jezika, grčki alfabet je bio uzor za nastanak ćirilice, pa će vam mnoga slova biti vizuelno poznata.

Ipak, budite oprezni: grčki jezik prati pravila koja su se menjala hiljadama godina, pa se tako jedan glas može pisati na više načina (npr. glas I se može pisati sa čak 6 različitih slova ili kombinacija slova!).

Grčki alfabet

Slovo	Naziv	Izgovor	Pomoć za izgovor	Primer
A α	άλφα	alfa	A (kao u srpskom)	αντίο (a-di-o) – zbogom
B β	βήτα	vita	V (kao naše V, nikako B)	βιβλίο (vi-vli-o) – knjiga
Γ γ	γάμμα	gama	G (vrlo meko, slično kao kad ispirate grlo)	γάλα (ga-la) – mleko
Δ δ	δέλτα	delta	D (vrlo meko, kao u reči dno)	δώρο (do-ro) – poklon

Slovo	Naziv	Izgovor	Pomoć za izgovor	Primer
Ε ε	έψιλον	epsilon	E (kratko i jasno)	εδώ (e- do) – ovde
Ζ ζ	ζήτα	zita	Z (zvučno kao zujanje pčele)	ζωή (zo- i) – život
Η η	ήτα	ita	I (uvek se čita kao naše I)	ήλιος (i-ljos) – sunce
Θ θ	θήτα	tita	Th (kao englesko think)	θέατρο (the-a-tro) – pozorište
Ι ι	ιώτα	jota	I (kratko I) ili J *	ίδιο (i-dio) – isto παιδιά (pe- dja) – deca
Κ κ	κάππα	kapa	K (čvrsto K)	καλημέρα (ka-li- me -ra) – dobro jutro
Λ λ	λάμβδα	lamda	L (jasno L)	λάθος (la-thos) – greška
Μ μ	μι	mi	M (kao naše M)	μαμά (ma- ma) – mama
Ν ν	νι	ni	N (izgleda kao latinično v, ali je to naše N)	ναι (ne) – da
Ξ ξ	ξι	ksi	Ks (kao u reči tekst, ksilofon)	ξένος (kse-nos) – stranac
Ο ο	όμικρον	omikron	O (kratko O)	όχι (o-hi) – ne
Π π	πι	pi	P (uvek P)	παιδί (pe-di) – dete
Ρ ρ	ρο	ro	R (izgleda kao P, ali se čita kao R)	νερό (ne- ro) – voda
Σ σ (ς)	σίγμα	sigma	S (kada je na kraju reči uvek se piše kao ς)	σεισμός (si- smos) – zemljotres
Τ τ	ταυ	taf	T (kao naše T)	τώρα (to-ra) – sada
Υ υ	ύψιλον	ipsilon	I (danas se skoro uvek čita kao I)	ύπνος (i-pnos) – spavanje
Φ φ	φι	fi	F (kao naše F)	φως (fos) – svetlo
Χ χ	χι	hi	H (kao u reči hleb, nekad mekše)	χάρτης (har-tis) – papir, karta
Ψ ψ	ψι	psi	Ps (kao u reči psihologija)	ψάρι (psa-ri) – riba
Ω ω	ωμέγα	omega	O (čita se isto kao Omikron – O)	ώρα (o-ra) – sat/vreme

* Ako je akcenat na joti ispred samoglasnika (npr. **-ία** ili **-ιο**), čita se kao **I** (*-ia*, *-io*). Ako akcenat nije na joti nego na samoglasniku iza (npr. **-ιά** ili **-ιό**), jota se spaja i čita kao **J** (*-ja*, *-jo*).

Važne napomene:

- 1. Vizuelne zamke:** Slovo **N** **v** izgleda kao naše malo v, ali je to zapravo glas **N**. Slovo **P** **p** izgleda kao latinično P, ali je to zapravo glas **R**, kao ćirilično P. To su najčešće greške na samom početku! Obratite pažnju na slova gama (**Γ γ**) i ipsilon (**Υ υ**). Deluje po izgledu da čine par malo gama (**γ**) i veliko ipsilon (**Υ**), ali to su dva različita slova.
- 2. Mnoštvo glasova „I“:** Primetili ste da se slova **H**, **I** i **Y** sva čitaju kao **I**. Kasnije ćemo videti da postoje i kombinacije slova koje se takođe čitaju kao **I**.
Kombinacije slova (diftonzi): Grčki ima specifične parove slova. Na primer, kada vidite **μπ**, to se najčešće čita kao latinično **B**, jer Grci nemaju jedno posebno slovo za glas B (njihovo Vita/Beta je postalo V).

Kombinacije slova: kada dva postanu jedan

U grčkom jeziku često se dešava da dva slova zajedno daju jedan glas. To je najčešće slučaj sa vokalima (samoglasnicima) koji svi teže da pređu u glas „I“, ili sa suglasnicima kojima Grci nadoknađuju nedostatak slova za naše glasove **B**, **D** i **G**.

1. Dvoznaci vokala (samoglasničke kombinacije)

Ova tabela je ključna za pravilno čitanje. Čak tri različite kombinacije čitaju se kao naše **I**.

Kombinacija	Izgovor	Primer
AI, αι	E	παιδί (pe-di) – dete
EI, ει	I	είμαι (i-me) – jesam
OI, οι	I	οίκος (i-kos) – dom/kuća
OY, ου	U	μουσική (mu-si-ki) – muzika

2. Dvoznaci suglasnika (kako dobiti B, D, C, DZ)

Pošto su stara slova *Beta*, *Delta* i *Gama* tokom vekova promenila izgovor u *V*, meko *D* i meko *G*, Grci koriste ove kombinacije da zapišu tvrde glasove:

Kombinacija	Izgovor	Primer
ΜΠ, μπ	B	Na početku reči je čisto B
ΝΤ, ντ	D	Na početku reči je čisto D
ΤΣ, τσ	C / TS	Kao naše C
ΤΖ, τζ	Dz	Ovo je jedan glas između D i Z

3. Slovo gama (Γγ)

Kombinacija	Izgovor	Primer
Γ, γ ispred A, O, U (α, ο, ου)	tvrdο G	γάλα (ga-la) – mleko γούνα (gu-na) – bunda
Γ, γ ispred E i I glasova (ε, αι, ι, η, υ, ει, οι)	meko G	γύρος (gi-ros) – giros γυναίκα (gi-ne-ka) – žena
ΓΓ, γγ	NG	Ἄγγελος (Án-ge-los) – anđeo φεγγάρι (fen-ga-ri) – mesec
ΓΚ, γκ (na početku reči)	G	Γκρέκο (gre-ko) – Grk
ΓΚ, γκ (u sredini reči)	NG	αγκαλιά (an-ga-lja) – zagrljaj

4. Specijalne kombinacije: αυ i ευ

Ove dve kombinacije su jedinstvene jer njihov izgovor zavisi od slova koje sledi. Ako je sledeće slovo „zvučno“ (vokal ili zvučni suglasnik), čitaju se sa **V**. Ako je „bezvučno“, čitaju se sa **F**.

Kombinacija	Izgovor	Uslov	Primer
ΑΥ, αυ + zvučni suglasnik	AV	β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ, samoglasnik	αυλή (av-lí) – dvorište αύριο (av-ri-o) – sutra
ΑΥ, αυ + bezvučni suglasnik	AF	κ, π, τ, θ, φ, χ, ξ, ψ, σ	αυτός (af-tos) – ovaj αυτοκίνητο (af-to-ki-ni-to) – automobil
ΕΥ, ευ + zvučni suglasnik	EV	β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ, samoglasnik	ταξιδεύω (tak-si-de-vo) – putovanje εύγε (ev-ge) – bravo!
ΕΥ, ευ + bezvučni suglasnik	EF	κ, π, τ, θ, φ, χ, ξ, ψ, σ	ευχαριστώ (ef-ha-ris-to) – hvala εύκολος (ef-ko-los) = lak (pre κ)

Grčki znaci interpunkcije: mala, ali važna razlika

Da vas ne bi zbunila pitanja u tekstu, važno je zapamtiti da Grci koriste drugačije znake za kraj rečenice:

- 1. Upitnik (;)** – Grčki znak pitanja izgleda tačno kao naša tačka-zapeta. Ako vidite **Τι κάνεις;** (ti ka-nis) to znači „Kako si/Šta radiš?“.
- 2. Srednja tačka (·)** – Ovaj znak menja našu tačku-zapetu ili dve tačke. Piše se iznad linije teksta.

3. **Naglasak (´)** – Skoro svaka reč koja ima više od jednog sloga **mora** imati naglasak na vokalu koji se jače izgovara. Ovo je spas, jer tačno znamo gde da naglasimo izgovor.

Posebna pažnja: glasovi kojih nema u srpskom jeziku

Grčki ima dva „šuštava“ glasa koja zahtevaju da malo promenite položaj jezika. To su slova **Θ (Tita)** i **Δ (Delta)**.

Slovo **Θ θ (Tita)**:

Zamislite ga kao „meko T“. Izgovara se tako što vrh jezika postavite lagano između prednjih zuba i pokušate da izgovorite glas **T**. Vazduh treba da prolazi između jezika i zuba, stvarajući blago šuštanje (slično engleskom glasu u reči *think*). U izgovoru ćemo ga predstaviti kao dvoglas **th**.

Θέατρο (the-a-tro) – Pozorište. Pokušajte da izgovorite početno **T** sa jezikom između zuba. Mora tako inače će vaše **T** parati uši Grcima.

Slovo **Δ δ (Delta)**:

Ovo je „meko **D**“. Postupak je isti kao kod slova **Tita** (jezik između zuba), ali umesto **T**, pokušajte da izgovorite glas **D**. Rezultat je zvučan, „brujeći“ glas (slično engleskom *the* ili *this*).

Δύο (do-ro) – Poklon (isto to, ali sa zvučnijim, „težim“ početnim glasom).

Mali trik: Ako vam je u početku teško, setite se da **Θ** zvuči više kao „vazdušasto“ **S**, dok **Δ** zvuči kao „vazdušasto“ **Z**. Ipak, najbolje je držati se uputstva sa jezikom između zuba kako biste dobili onaj pravi, autentični grčki melos.

Pored mekog **T** i **D**, postoji još jedan glas koji je nama na Balkanu poznat, a koji Grci stalno koriste.

Dvoznak τ ζ (Dz): Iako slovo **Z ζ (Zita)** u modernom grčkom zvuči kao naše obično, zvučno **Z** (kao u reči *zebra*), glas o kome pričаш – ono makedonsko **S** ili naše **dz** (negde između **Z** i **C**) – Grci dobijaju kombinacijom slova **τ ζ**.

Kako se izgovara: kao zvučno **C**. To je onaj zvuk koji čujemo u rečima:

τζατζίκι (dza-dzi-ki) – *dzadziki*, čuveni namaz od grčkog jogurta, krastavca i belog luka.

τζάμι (dza-mi) – *staklo/prozor* (isto kao i kod nas, turcizam koji je ostao u oba jezika).

τζιν (dzin) – *džins* ili *piće džin*.

Za početak, najčešći izrazi

U tabeli ispod, naglašeni slog u transkripciji je **podebljan**. Obratite pažnju na to kako se glas „udara“ baš na tom mestu.

Γεια σου (ja su) – *Zdravo (neformalno, jednina)*
Γεια σας (ja sas) – *Zdravo (formalno ili množina)*
Καλημέρα (ka-li-**me**-ra) – *Dobro jutro / Dobar dan (do 14h)*
Καλησπέρα (ka-li-**spe**-ra) – *Dobro veče (nakon 17h)*
Καληνύχτα (ka-li-**ni**-hta) – *Laku noć*
Ευχαριστώ (ef-ha-ri-**sto**) – *Hvala*
Παρακαλώ (pa-ra-ka-**lo**) – *Molim / Nema na čemu*
Ναι (**ne**) – *DA (pazi: zvuči kao naše „ne“!)*
Όχι (o-hi) – *NE*
Συγγνώμη (si-**gno**-mi) – *Izvinite / Pardon*
Τι κάνεις; (ti **ka**-nis;) – *Kako si? (doslovno: Šta radiš?)*
Καλά (ka-**la**) – *Dobro*
Κακό (ka-**ko**) – *Loše*
Πού είναι...; (pu i-ne...;) – *Gde je...?*
Πόσο κάνει; (po-so **ka**-ni;) – *Koliko košta?*
Δεν καταλαβαίνω (den ka-ta-la-**ve**-no) – *Ne razumem*
Μιλάτε ελληνικά; (mi-**la**-te e-li-ni-**ka**;) – *Govorite li grčki?*
Λίγο (li-go) – *Malo*
Νερό, παρακαλώ (ne-**ro**, pa-ra-ka-**lo**) – *Vodu, molim*
Χαίρετε (he-re-te) – *Zdravo / Pozdrav (formalno)*
Τα λέμε (ta **le**-me) – *Vidimo se / Čujemo se*

Dve važne napomene za kraj lekcije:

1. Zamka DA i NE

Ovo je prva i najveća prepreka za svakog Balkanca u Grčkoj.

Ναι (ne) znači **DA**.

Όχι (ohi) znači **NE**.

Kada vas Grk pita da li želite još kafe, a vi kažete „Ne“ – on će vam sipati još, jer je razumeo da ste rekli „Da“! Vežbajte ovo dok vam ne postane prirodno.

2. Snaga naglasaka (Tonos)

Kao što ste videli u tabeli, grčki reči imaju samo jedan naglasak. On je uvek na jednom od poslednja tri sloga.

ZANIMLJIVOST

Postoje reči koje se pišu isto, a znače potpuno različite stvari u zavisnosti od naglasaka. Na primer:

πότε (po-te) = kada?

ποτέ (po-te) = nikada!

Kod grčkog je najvažnije zapamtiti: **Naglasak je sve**. Ako promašite naglašeni vokal, Grci te često neće razumeti, jer naglasak u njihovim ušima definiše reč isto koliko i sama slova.

Primer iz stvarnog života Alek je putovao svojim automobilom na Halkidiki u vremenu pre GPS navigacije. U Solunu je zaustavio prolaznika, pitajući ga za pravac za Halkidiki. Kako nije znao ni reč grčkog ponavljao je: „Halkidiki, Halkidiki“. Čovek ga ništa nije razumeo. Tek posle više ponavljanja Grku se upalila lampica i uzviknuo je: „Aaaa, Halkidikiiii“.

Drugi autentičan primer, dešava se na recepciji hotela u Solunu prilikom odjavljivanja. Ljubazni recepcioner nam je pozeleo sretan put i upitao gde idemo na letovanje. Odgovorili smo – Tasos. Pogledao nas je zbunjeno. Pokušali smo da objasnimo da je to ostrvo u Egejskom moru. Ništa. Nekako je posle više ponavljanja našeg Tasos odreagovao – στη Θάσο! (sti **tha**-so). Obratite pažnju na reči koje imaju slovo Θ (tita).

Vi ćete posle ove knjige znati da na pitanje gde idete odgovorite: Πάω στη Θάσο – (**pa**-o sti **tha**-so) – Idem na Tasos.

